

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ЛЦДН у м.СУМИ
(місто знаходження НКП)

До захисту допускається
Завідувач кафедри,
проф. _____ В.М.Боронос
« ____ » _____ 20__ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

НА ТЕМУ:

Оцінка впливу ризику при реалізації інноваційного проекту

Освітній рівень “Бакалавр”

Спеціальність _____

Керівник роботи:

(підпис)

Кобушко І.М.
(ініціали, прізвище)

Студент:

(підпис)

Рамазанов І.В.
(ініціали, прізвище)

Група:

Фз-61с

Суми
2020

ЗАВДАННЯ

РЕФЕРАТ

Дипломна робота містить: 41 сторінка, 2 рис., 5 формул

Метою даної роботи є розкриття особливостей оцінки впливу ризиків при реалізації інноваційних проектів.

Методи дослідження – порівняльний, коефіцієнтний, індексний, прийом ланцюгових підстановок та абсолютних різниць.

В першому розділі розглянуті економічна сутність ризику в інноваціях, види та класифікація ризиків, основні методи зниження та виявлення ризику

В другому розділі досліджено необхідність оцінки несприятливих факторів та невизначеностей, методи вимірювання та аналізу ризиків, критерії вибору варіанту інноваційного проекту.

В третьому розділі наведена оцінка економічного ризику пошуку цільових ринків, Механізми нейтралізації ризиків на підприємстві, страхування ризиків в підприємницькій та інноваційній діяльності

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ, ІНВЕСТИЦІЇ, РИЗИК, ІННОВАЦІЇ,
АНАЛІЗ, ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЕКТ

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ РИЗИКУ В ІННОВАЦІЯХ	7
1.1. Сутність ризику в інноваціях	7
1.2 Види та класифікація ризиків	9
1.3 Основні методи зниження та виявлення ризику	13
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ОЦІНКИ ВПЛИВУ РИЗИКУ НА ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЕКТУ	16
2.1 Необхідність оцінки несприятливих факторів та невизначеностей	19
2.2 Методи вимірювання та аналізу ризиків	
2.3 Критерії вибору варіанту інноваційного проекту	22
РОЗДІЛ 3 ВИЯВЛЕННЯ ТА АНАЛІЗ ФАКТОРІВ РИЗИКУ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ	25
3.1. Оцінка економічного ризику пошуку цільових ринків	25
3.2 Механізми нейтралізації ризиків на підприємстві	29
3.3 Страхування ризиків в підприємницькій та інноваційній діяльності	31
ВИСНОВКИ	37
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	39

ВСТУП

Перехід України до ринкової моделі управління ставить проблему принципово нового характеру для економічної науки та практики. Однією з таких проблем є управління інноваціями на підприємстві.

Управління інноваціями - порівняно новий процес для України. В адміністративно-плановій економіці впровадження нового здійснювалося методами активного державного втручання та централізованого бюджетного фінансування. В умовах ринку старі механізми впровадження нового вже не працюють, а нові лише формуються. Деякі форми та методи економічного вирівнювання замінюються іншими. Розвиваються нові організаційні форми господарської та організаційної діяльності, конкурується "конкуренція".

В цих умовах для виживання промисловим підприємствам потрібно постійно займатися інноваційною діяльністю.

Одним із факторів, що сприяють активізації інноваційної діяльності підприємства, є наявність грамотно розробленого інноваційного проекту.

У зарубіжній практиці при обґрунтуванні інноваційного промислового проекту для прийняття рішень та подальшої експертизи розроблена система стандартних принципів. Серед них слід віднести складність аналізу, високий ступінь точності та достовірності оцінок, варіантний підхід та порівняльний аналіз різних рішень (технічних, технологічних, ресурсних, організаційних та управлінських). Створення та реалізація інноваційного проекту вимагає здійснення певного комплексу заходів, пов'язаних з розробкою доцільності проекту, розробкою техніко-економічного обґрунтування та робочим проектом, підрядницькою діяльністю, організацією та фінансуванням проекту, створенням проектних робіт, створенням нових технології, планування ресурсів, закупівля матеріалів та обладнання, введення в експлуатацію готових об'єктів.

Метою даної роботи є розкриття особливостей оцінки впливу ризиків при реалізації інноваційних проектів.

Об'єктом дослідження є механізм оцінки впливу ризиків при реалізації інноваційних проектів

Предмет дослідження - економічні відносини між суб'єктами господарювання які виникають у процесі оцінки впливу ризиків при реалізації інноваційних проектів.

Методи дослідження – порівняльний, коефіцієнтний, індексний, прийом ланцюгових підстановок та абсолютних різниць.

В першому розділі розглянуті економічна сутність ризику в інноваціях, види та класифікація ризиків, основні методи зниження та виявлення ризику

В другому розділі досліджено необхідність оцінки несприятливих факторів та невизначеностей, методи вимірювання та аналізу ризиків, критерії вибору варіанту інноваційного проекту.

В третьому розділі наведена оцінка економічного ризику пошуку цільових ринків, Механізми нейтралізації ризиків на підприємстві, страхування ризиків в підприємницькій та інноваційній діяльності

Фактологічну основу роботи складають матеріали періодичних видань, методичної літератури, законодавчих та нормативних документів,

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ РИЗИКУ В ІННОВАЦІЯХ

1.1. Сутність ризику в інноваціях

Жоден виробник не може постійно покладатися на свою поточну продукцію та ринки збуту. Щоб хоча б залишитися на ринку та ще успішніше працювати над ним, необхідно постійно вдосконалювати існуючі товари (як самі структури, так і технології виробництва та методи продажу), розробляти нові товари та виводити їх на ринок, тобто. інновації.

Інноваційна діяльність - це реалізація досягнень науково-технічного прогресу у виробництві та соціальній сфері, включаючи: виробництво та розповсюдження принципово нових видів обладнання та технології; прогресивні міжгалузеві структурні зміни, реалізація довгострокових науково-технічних програм з тривалим періодом окупності; фінансування фундаментальних досліджень для впровадження якісних змін у стані виробничих сил; розробка та впровадження нових, ресурсозберігаючих технологій, спрямованих на поліпшення соціальних та екологічних умов. [15]

Інноваційний проект (модель майбутніх інновацій) - це, по суті, інвестиційний проект, який характеризується довгостроковим та високим рівнем взаємозв'язку значних матеріальних та фінансових витрат. Однак, порівняно з "класичним" інвестиційним проектом, впровадження інновацій відрізняється такими фундаментальними особливостями:

- 1) значно висока ступінь невизначеності параметрів проекту знижує надійність попереднього фінансово-економічного аналізу та передбачає використання додаткових критеріїв оцінки та відбору;

- 2) інноваційний проект зосереджується на довгострокових результатах, що вимагає створення надійної бази для прогнозування та врахування «фактору часу» у фінансово-економічних розрахунках;

3) участь висококваліфікованих фахівців, пошук працівників, унікальних ресурсів потребують детальної розробки окремих етапів проекту;

4) необхідно здійснювати оперативне управління, щоб своєчасно приймати рішення щодо продовження або припинення робіт над проектом;

5) існує велика ймовірність отримання випадкових побічних продуктів дослідження, що становитиме потенційну комерційну цінність. Це визначає додаткові вимоги до гнучкого управління інноваційним проектом та можливості швидкого виходу на нові галузі та ринки.

Економічний механізм інновацій повинен включати всі умови, що забезпечують прибутковість підприємства, оскільки прибуток є ключовим показником діяльності підприємства, незважаючи на широкий спектр критеріїв і той факт, що відповідність будь-якому з них може зробити потенційно ефективний проект практично неможливим .

У той же час прибуток - це показник того, що інвестори зможуть повернути вкладені кошти та отримати прибуток, який виправдає ризик. [11]

Інновації та інноваційний розвиток піддаються дуже значному впливу елементів невизначеності, що визначає високий ризик цього виду діяльності. Цей ризик стає особливо значущим в умовах трансформації вітчизняної економіки та переходу на шлях розвитку ринку, оскільки (у тому числі через об'єктивні причини) багато важливих рішень приймаються за відсутності інформації.

Проблема ризику посідає важливе місце у дослідженні ринку, що передує розвитку та впровадженню інновацій, зокрема, ринкової діяльності.

Наприклад, ризик може проявлятися в тому, що новий (модернізований) продукт вже є непотрібним під час виробництва, тоді як на момент прийняття рішення про його розробку та виробництво, яке ґрунтувалося на аналізі кон'юнктури, потреб та вимог ринку споживачів, напрямки та темпи розвитку науково-технічного прогресу тощо, здавалося, що попит на нього буде стійким.

Ризик може проявлятися також у тому, що на даному ринку чи його сегменті новий товар може не продаватися в обсягах, які були розраховані за результатами маркетингових досліджень. Приймаючи рішення про проведення масштабної рекламної кампанії щодо нових товарів, як правило, не можна бути повністю впевненим у її ефективності. Окрім вибору варіантів цінової стратегії виходу на нові ринки, неможливо з повною впевненістю сказати, що компанія очікує успіху, оскільки конкуренти можуть відповісти відповідними діями. Як результат цих ситуацій - можливість понести збитки або втратити прибуток.

Сучасне ринкове середовище немислиме без ризику. Ризик присутній у всіх сферах ринкової діяльності, незалежно від того, враховується він чи ігнорується. Розумність в економіці, як і в будь-якій іншій галузі, бачить в тому, що не знижувати ризик, а враховувати його належним чином. [9]

1.2 Види та класифікація ризиків

Фінансовий ризик підприємства може виникнути в результаті вибору власниками чи фінансовими менеджерами альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення конкретної кінцевої мети фінансової діяльності в майбутньому, з ймовірністю отримання фінансових втрат через невизначеність умов її здійснення.

Для ефективного управління фінансовими ризиками доцільно класифікувати їх за низкою ознак, зокрема:

1. За типом. До основних видів фінансових ризиків підприємства належать: ризик зниження фінансової стійкості підприємства; ризик неплатоспроможності підприємства; інвестиційний ризик; інфляційний ризик; процентний ризик; валютний ризик; депозитний ризик; кредитний ризик; податковий ризик; структурний ризик; криміногенний ризик; інші види ризиків.

2. Об'єкт характеризується такими групами фінансових ризиків: ризик окремої фінансової операції; ризик різних видів фінансової діяльності; ризик фінансової діяльності підприємства в цілому.

3. Складність дослідження розрізняє такі групи ризику: простий фінансовий ризик; важкий фінансовий ризик.

4. За джерелами виникнення розрізняють такі фінансові ризики: зовнішній (ринковий) ризик; внутрішній ризик.

5. За фінансовими результатами ризики поділяють на такі групи: ризик, що призводить лише до економічних втрат; ризик, що призводить до втрати прибутку; ризик, що призводить як до економічних втрат, так і до додаткових доходів.

6. За характером прояву в часі виділяють дві групи фінансових ризиків: постійний фінансовий ризик; тимчасовий фінансовий ризик.

7. За рівнем фінансових втрат ризики поділяють на такі групи: прийнятний фінансовий ризик; критичний ризик; катастрофічний фінансовий ризик.

Розглянемо основні види фінансових ризиків підприємства (рис. 1.1).

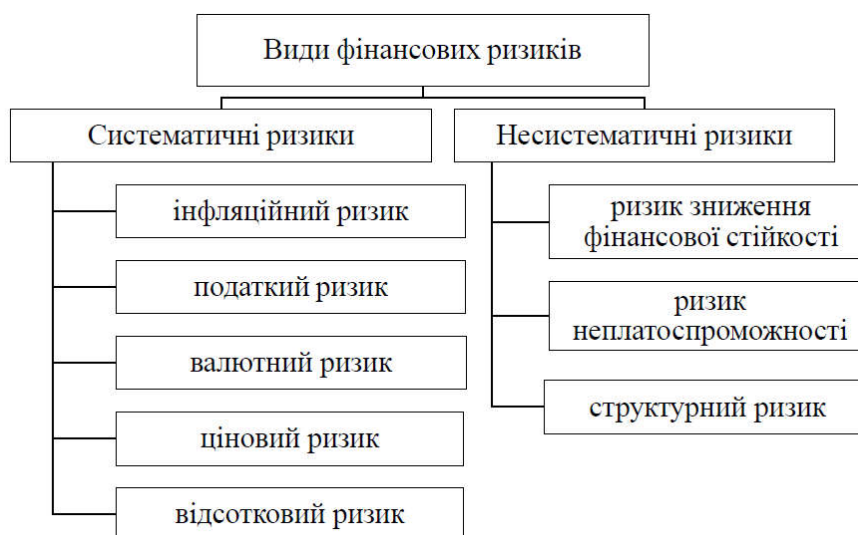

Рисунок 1.1 – Характеристика основних видів систематичних і несистематичних фінансових ризиків

Інфляційний ризик. Цей вид ризику характеризується можливістю знецінення реальної вартості капіталу (у вигляді фінансових активів підприємства), а також очікуваного доходу від фінансових операцій в умовах інфляції. Оскільки цей тип ризику в сучасних умовах є постійним і супроводжує майже всі фінансові операції підприємства, він приділяє йому постійну увагу у фінансовому менеджменті.

Податковий ризик. Цей вид фінансового ризику має низку проявів: ймовірність введення нових видів податків і зборів на здійснення певних аспектів господарської діяльності; можливість підвищення рівня ставок діючих податків і зборів; зміна строків та умов здійснення окремих податкових платежів; ймовірність скасування існуючих податкових пільг у сфері господарської діяльності підприємства.

Валютний ризик. Цей вид ризику притаманний підприємствам, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Це проявляється у нестачі передбачуваного доходу внаслідок прямого впливу змін курсу іноземної валюти, використовуваного в зовнішньоекономічній діяльності підприємства, на очікувані грошові потоки від цих операцій. Таким чином, імпортуючи сировину, компанія втрачає від підвищення курсу відповідної іноземної валюти до національної. Зниження цієї ставки визначає втрати підприємства при експорті готової продукції.

Валютний ризик включає кілька основних підвидів: ризик перекладу, операційний та економічний ризики.

Ризик перекладу іноземної валюти виникає в результаті консолідації рахунків іноземних дочірніх підприємств з фінансовою звітністю материнських компаній багатонаціональних корпорацій. Цей тип ризику має бухгалтерський характер і зумовлений необхідністю обліку активів та пасивів підприємства в різних валютах.

Операційний валютний ризик - це ймовірність зменшення доходу або можливість отримання прибутку у зв'язку зі зміною валютних курсів. Цей тип валютного ризику для підприємства полягає в тому, що вартість його

активів та пасивів може збільшуватися або зменшуватися через майбутні зміни валютного курсу.

Економічний валютний ризик носить довгостроковий характер і пов'язаний з тим, що підприємство здійснює витрати в одній валюті і отримує дохід в іншій. Внаслідок будь-якої зміни валютних курсів фінансовий стан підприємства може змінитися.

Ціновий ризик - це можливість понести фінансові втрати, пов'язані з негативною зміною індексів цін на активи, що торгуються на фінансовому ринку. До таких активів можуть належати акції, похідні цінні папери, золото тощо.

Процентний ризик - полягає у непередбачуваній зміні процентної ставки на фінансовому ринку (як депозитної, так і кредитної). Причиною цього виду фінансового ризику є зміна кон'юнктури на фінансовому ринку під впливом державного регулювання, збільшення чи зменшення пропозиції вільних грошових ресурсів та інші фактори. Негативні фінансові наслідки цього виду ризику виявляються в емісійній діяльності підприємства (в емісії як акцій, так і облігацій), в його дивідендній політиці, в короткострокових фінансових інвестиціях та інших операціях.

Ризик зниження фінансової стійкості підприємства. Цей ризик породжується недосконалістю структури капіталу (надмірна частка використаних позикових коштів), я зроблю дисбаланс у позитивних та негативних грошових потоках підприємства за обсягом.

Ризик неплатоспроможності підприємства. Цей ризик породжується зниженням рівня ліквідності оборотних активів, що створює дисбаланс позитивних та негативних грошових потоків підприємства з часом.

Структурний ризик. Цей тип ризику породжується неефективним фінансуванням поточних витрат підприємства, що призводить до високої частки постійних витрат у їх загальній сумі. Високий коефіцієнт операційного важеля внаслідок несприятливих змін кон'юнктури товарного ринку та зменшення валового обсягу позитивного грошового потоку від

операційної діяльності створює значно високі темпи зменшення чистого грошового потоку від цього виду діяльності.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що існує достатня кількість класифікаційних ознак для категорії фінансових ризиків, але найбільш широко застосовується на практиці класифікація за видами та класифікація за джерелами ризику.

1.3 Основні методи зниження та виявлення ризику

Для будь-якого суб'єкта господарювання важливо прийняти рішення: вступати чи не вступати в ризикову ситуацію, ризикувати чи не ризикувати? Традиційний метод - це метод, заснований на повній "передачі ризиків" страховим компаніям. Однак для ефективної роботи підприємства такий підхід до вирішення проблеми є виключно оборонним та пасивним.

Існує об'єктивна потреба розробити способи запобігання, зменшення або компенсації можливих негативних наслідків ризику. Для цього необхідно спочатку оцінити ризик конкретної новації (як імовірність негативних наслідків, так і величину можливих втрат), виділити та вивчити вплив кожного з факторів ризику на загальну суму можливих втрат. Результати оцінки ризиків враховуються, коли суб'єкти господарювання приймають рішення щодо вибору стратегій та тактик інноваційного розвитку, планування науково-технічної, виробничої та маркетингової та фінансової діяльності.

Готових рецептів в управлінні ризиками немає і не може бути. Політика управління ризиками повинна формуватися як послідовність загальних вказівок щодо дій та прийняття рішень, що сприяють досягненню цілей щодо обмеження економічного ризику, включаючи такі напрямки:

- опис ризику та опис ризикової ситуації;
- отримання додаткової інформації;
- аналіз, обробка та оцінка економічного ризику;

- формування рішення про уникнення чи прийняття ризику;
- дослідження можливостей запобігання економічному ризику;
- оцінка методів та перспектив обмеження ризику;
- оптимізація рішень;
- аналіз впливу диверсифікації на зниження рівня економічного ризику;
- обмеження залучених ресурсів;
- розподіл економічного ризику шляхом передачі ризику підрядникам та страхуванню;
- розробка стратегій управління та тактики та політики управління економічним ризиком.

Ризик можна значно зменшити, якщо проаналізувати вплив можливих факторів ризику, кількісно визначити величину можливих ризиків у вартісному вираженні (можливі втрати) та розробити заходи щодо їх зменшення. Доцільно проводити таку оцінку, послідовно переглядаючи основні етапи розробки нового продукту та його впровадження на ринок. Це дає можливість виявити та проаналізувати фактори ризику та, відповідно, оцінити ступінь ризику на кожному етапі розглянутого процесу. Розглядаючи оцінки, отримані в комплексі та враховуючи вплив окремих ризиків на ризик усього проекту в цілому, можна отримати інтегральну (інтегровану) кількісну оцінку проектного ризику.

Засобами вирішення ризиків є їх уникнення, утримання, перенесення, зменшення.

Уникнути ризику означає просто уникнути ризикованої діяльності. Для інвесторів відмова від ризику часто означає відмову від потенційної віддачі.

Збереження ризику - це ризик відповідальності інвестора. Таким чином, інвестор, інвестуючи ризиковий капітал, заздалегідь знає, що він може покрити можливу втрату ризикового капіталу за свій рахунок.

Передача ризику означає, що інвестор перекладає відповідальність за ризик на когось іншого, наприклад, страхову компанію. У цьому випадку перенесення ризику здійснюється страхуванням ризику.

Зниження ризику - це зменшення ймовірності та обсягу збитків. Для зниження ступеня ризику застосовуються різні методи: Диверсифікація, отримання додаткової інформації про вибір та результати, обмеження, самострахування.

Диверсифікація - це процес розподілу вкладених коштів між різними об'єктами інвестування, які безпосередньо не пов'язані між собою, з метою зменшення ступеня ризику та втрати доходу. Диверсифікація дозволяє уникнути ризику розподілу капіталу між різними видами діяльності.

Інформація - дуже цінний продукт. Керівнику часто доводиться приймати рішення, коли результати капітальних вкладень не визначені і засновані на обмеженій інформації. Більш точний прогноз та зменшення ризику спонукає інвесторів платити за додаткову інформацію про дослідження ринку, прогноз продажів на майбутнє тощо.

Обмеження - це встановлення ліміту, тобто певних сум витрат, кредиту тощо. Обмеження є важливою методикою зниження ступеня ризику при визначенні суми капітальних вкладень тощо.

Самострахування означає, що менеджер вважає за краще страхувати себе, для чого він купує страхування у страховій компанії, або створює фонд ризику. Самострахування - це децентралізована форма створення природних та грошових (резервних) фондів безпосередньо на підприємстві, де діяльність перебуває під загрозою. [4]

РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ОЦІНКИ ВПЛИВУ РИЗИКУ НА ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

2.1 Необхідність оцінки несприятливих факторів та невизначеностей

При формуванні інвестиційного плану реалізації інноваційних проектів поряд з економічними враховуються соціальні, екологічні та інші фактори, а також невизначеність та ризик негативного впливу несприятливих факторів. Врахування впливу несприятливих факторів запобігає порушенню рівня стійкості проекту. Навпаки, ігнорування впливу несприятливих факторів призводить не тільки до погіршення основних результатів інновацій порівняно з плановими, але навіть може призвести до серйозних перебоїв у реалізації інноваційних та інвестиційних програм в цілому.

Таким чином, вибираючи варіанти інноваційних проектів, слід враховувати їх соціальну значимість, масштабність, економічну ефективність, соціальні та екологічні результати. Поряд з ними оцінці підлягають невизначеність та фактори ризику, а остаточний відбір проектів слід визначати з урахуванням впливу несприятливих факторів на основні очікувані результати інноваційної та інвестиційної діяльності. Вибір варіантів реалізації інноваційного проекту та формування інвестиційних планів реалізації інноваційних проектів здійснюються в умовах невизначеності щодо майбутнього впливу несприятливих факторів. Їх ефект може впливати на зростання періодів реалізації проектів та планів, збільшення необхідних обсягів інвестицій, зменшення очікуваного прибутку та затримку повернення вкладених коштів. Такі фактори можуть також впливати на склад інвестиційного плану для ряду інноваційних проектів.

За сферою виникнення фактори, що впливають на зростання ступеня ризику, поділяються на дві групи: внутрішні та зовнішні.

Зовнішні фактори - це фактори прямого та опосередкованого впливу. До факторів прямого впливу належать: відносини з постачальниками та замовниками; конкуренція; законодавство; податкова система; непередбачена поведінка органів влади та місцевого самоврядування; корупція та інші. До факторів непрямого впливу належать: економічна ситуація в країні функціонування; економічний стан галузі; міжнародні заходи; політична ситуація; катастрофа.

Внутрішні фактори ризику можна розділити на групи факторів, які пов'язані з управлінням підприємством, виробничою діяльністю, ресурсами та їх використанням. Ці групи факторів містять інші конкретні фактори, що діють на кожному підприємстві.

Загальний вплив усіх зовнішніх факторів ризику виявляється, з одного боку, у формуванні виробничих витрат (чинників, пов'язаних з підготовкою виробництва), а з іншого - у формуванні доходу від реалізації продукції (фактори пов'язані з відновленням витрат та отримання прибутку від реалізації продукції).

Вплив внутрішніх факторів ризику слід враховувати, збільшуючи ставку дисконтування на величину премії за ризик, тобто

$$\dot{i}_t = r_t + r_{pt}, \quad (2.1)$$

де це ставка дисконтування за t-рік проекту ($t = 1, 2, 3, \dots, T$);

r_t - гарантована ставка дисконтування за t-рік;

r_p - премія за ризик за t-рік; [6]

Також до несприятливих факторів, що підлягають пріоритетному обліку, слід віднести:

- збільшення вартості основних фондів, необхідних для реалізації проекту, через різні ціни та тарифи (наприклад, збільшення орендної плати за землю, виробничі потужності та обладнання; збільшення вартості

будівельно-монтажних робіт або обладнання з різних причин) або переоцінка вартості основних фондів. Окрім збільшення вартості проекту, це може спричинити збільшення періоду

будівництва та запуск відповідного об'єкта і, як наслідок, впливають на всі наступні етапи проекту;

- збільшення собівартості виробничих ресурсів, експлуатаційних витрат і витрат на оплату праці в період експлуатації. Це призводить, насамперед, до зменшення прибутку і, як наслідок, до зменшення коштів, які своєчасно повертаються інвесторам. Період окупності та період досягнення визначених характеристик фінансової діяльності збільшуються;

- зниження ринкової ціни товарів чи послуг, що надаються в процесі їх продажу. Це зменшує очікувану фінансову віддачу і, як результат, також збільшує тривалість періоду окупності проекту та період досягнення зазначених фінансових характеристик;

- інфляційні фактори, включаючи підвищення інфляції у групі основних видів продукції та ресурсів, а також зміни співвідношення рівнів інфляції та курсів іноземної валюти.

Щодо перших трьох відзначених факторів, вони також виникають за умови відсутності інфляції, оскільки практика впровадження інноваційних проектів свідчить про те, що заявлена вартість проекту та час його завершення часто занижуються в 1,5 - 2 рази порівняно з фактичними. Це пов'язано з тим, що під час реалізації проекту необхідно проводити додаткові роботи та вирішувати нові проблеми, які заздалегідь було неможливо передбачити на етапі планування. Оскільки ці фактори виявляються у показниках витрат, їх вплив можна відобразити аналогічно відображенню інфляції, вводячи, наприклад, узагальнений індекс інфляції, складовими якого будуть суто інфляційні фактори та неінфляційні фактори зростання витрат.

Значний вплив цих несприятливих факторів може поставити під загрозу реалізацію проекту в цілому. Крім того, скорочення переліку

інноваційних проектів, які будуть включені до інвестиційного плану, призведе до зменшення інвестиційного фонду наступних проектів через зменшення очікуваного прибутку від інноваційної діяльності.

Вплив несприятливих економічних факторів на терміни реалізації та можливість реалізації інноваційного проекту чи плану реалізації комплексу проектів може призвести до двох основних наслідків:

- є необхідність у додаткових інвестиціях;
- зменшується сума повернених інвестору коштів, настає часткова або повна затримка платежів, збільшується період окупності та період досягнення очікуваних характеристик фінансової діяльності.

Таким чином, вибираючи проекти та формуючи інвестиційні плани на реалізацію проекту, серед несприятливих факторів, негативний вплив яких на основні показники процесу інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності дозволяє об'єктивну оцінку, необхідно, перш за все, включати наступне:

- інфляція, включаючи неоднорідність інфляційних процесів для окремих груп продуктів і ресурсів, а також зміни співвідношення валютних курсів;
- збільшення фінансування через необхідність непередбачених витрат;
- затримки повернення коштів інвесторам.

Зазначені фактори можуть не тільки негативно впливати на обсяг реального прибутку та ефективність проектів та планів, але й призводять до передчасного припинення роботи відповідних об'єктів, що також може супроводжуватися додатковими штрафами, не передбаченими раніше.[12]

2.2 Методи вимірювання та аналізу ризиків

У кожній ситуації ризику виникає законне питання про перетин кордону, відокремлює прийнятний ризик від необґрунтованого. Відповісти

на це питання означає визначити рівень прийняттого ризику, кількісну та якісну оцінку конкретних ризикованих рішень. Ступінь ризику - це ймовірність виникнення ризику, а також розмір можливих втрат від нього. У деяких випадках передбачається, що ризик дорівнює добутку очікуваних втрат на ймовірність того, що ці втрати відбудуться. Ймовірність конкретної події може бути визначена об'єктивним методом.

Об'єктивний метод визначення ймовірності заснований на визначенні частоти подій. Наприклад, якщо відомо, що при інвестуванні в якусь подію певний прибуток отримували в n випадках N , то ймовірність такого прибутку дорівнює:

$$p = n / N, n \in [0, N] \quad (2.2)$$

Суб'єктивний метод визначення ймовірності базується на використанні суб'єктивних критеріїв, які ґрунтуються на різних припущеннях. Такі припущення можуть включати: думку людини, оцінку її особистого досвіду, оцінку експерта, думку фінансового консультанта тощо. Коли ймовірність визначається суб'єктивно, різні люди можуть встановлювати різні значення для однієї події і, відповідно, робити власний вибір.

З точки зору класичних підходів до оцінки ризиків, заснованих на теорії ймовірностей, ризик має математично виражену ймовірність виникнення збитків, яка базується на статистичних даних і може бути обчислена з досить високим ступенем достовірності. Отже, існує досить проста методика визначення коефіцієнта ризику в абсолютних показниках. Якщо ймовірність позитивної реалізації проекту дорівнює g , то ймовірність провалу дорівнює $(1-p)$. Відповідно, коефіцієнт ризику буде:

$$W = p_H = 1 - p, \quad (2.3)$$

де W - величина ризику;

p_H - ймовірність небажаних наслідків.

У відносному вираженні ризик визначається як сума можливих втрат, віднесених до якоїсь основи, для яких зручніше брати або загальний капітал інвестора, або загальну вартість ресурсів для вибраної інвестиційної програми, або очікуваний дохід від цієї діяльності. Якщо ризик розуміється як ризик банкрутства, він визначається через відношення максимально можливої суми збитків до обсягу власних фінансових ресурсів. Тому, загалом, ризик у відносних показниках можна оцінити, використовуючи коефіцієнт:

$$W = \frac{x}{K}, \quad (2.4)$$

де x - максимально можливий обсяг збитків;

K - деяка база в грошовому виразі (наприклад, обсяг власних фінансових ресурсів).

Для аналізу і вибору остаточного рішення використовують коефіцієнт варіації (V), який являє собою відношення середнього квадратичного відхилення до середньої арифметичної « x » і показує ступінь коливання одержаних значень:

$$V = \delta / \bar{x} * 100\% \quad (2.5)$$

Коефіцієнт варіації - відносна величина. За допомогою цього показника можливо порівняти навіть коливання ознак, що мають різні одиниці вимірювання - чим більша величина коефіцієнту, тим більшим є коливання.

Існує така кількісна оцінка різних значень коефіцієнта варіації: до 10% - слабе коливання ознаки; 10-25% - помірне коливання; більш 25% - високе коливання .

Отже, для оцінки ризиків необхідно застосовувати не тільки якісні судження про ці ризики, але і різноманітні методи їхньої кількісної оцінки та аналізу .

2.3 Критерії вибору варіанту інноваційного проекту

Вихід на ринок нових товарів - це неминуче ризик. Це підтверджується свідченням того, що значна кількість проектів з розробки та запуску на ринок нових товарів провалюється: 40% товарів народного споживання, 20% промислових товарів та 18% послуг. Про масштаби втрат можна судити по тому, що 46% витрат на створення та просування нової продукції припадає на продукцію, яка не продається. []

Високий ступінь невизначеності в пошуку та підборі інноваційних варіантів розвитку, включаючи формування цільових ринків для їх реалізації та пошук джерел інвестицій, вимагає використання конкретних методів оцінки ризику, викликаного ним. Ці методи повинні дозволяти приймати обґрунтовані рішення в умовах дефіциту інформації, тобто в умовах неповної, недостовірної та суперечливої інформації.

З метою зменшення ризику також передбачається, що коли проект (план) нестабільний при певному рівні несприятливих факторів, то при зростанні впливу цих факторів рівень стійкості проекту (плану) може тільки зменшення.

Рівень стійкості інноваційних проектів та планів інвестування в проектні комплекси до впливу несприятливих факторів визначається зоною стабільності.

Зоною стійкості інноваційного проекту (плану) вважається така сфера зміни несприятливих факторів, в межах якої погіршення основних показників проекту не перевищує гранично допустимий рівень відносно запланованого.

Гранично допустимі рівні основних показників проекту можна визначити таким чином.

Мінімальний рівень допустимості обсягу необхідних інвестицій вибирається таким чином, щоб він дорівнював запланованому та визначався на етапі захисту техніко-економічного обґрунтування проекту.

Максимальний рівень допустимості обсягу необхідних інвестицій слід вибирати відповідно до розміру резервного фонду, який у сучасних умовах повинен становити в середньому не менше 20% середньорічного загального обсягу інвестицій.

Максимальний рівень допустимості реального прибутку приймається рівним рівню за попередньо обґрунтованим планом, а мінімальний рівень допустимості реального прибутку - 50% від максимального.

Максимальний рівень прийнятності суми повернених коштів інвесторам повинен відповідати раніше обґрунтованому плану. Мінімальний рівень допустимості цього показника знижується порівняно з максимальним за розміром резервного фонду, який повинен становити не менше 20% від середньорічної загальної суми інвестицій.

Мінімальний рівень допустимості тривалості періоду виконання проекту вибирається рівним періоду, визначеному у раніше обґрунтованому плані. Максимальний рівень допустимості тривалості проекту не може перевищувати мінімально більш ніж 1,5 2 рази.

Якщо проект на наступному етапі тестування (моделювання) стабільний, зона стабільності розширюється. Якщо, навпаки, наступний етап тестування вказує на нестабільність проекту до впливу несприятливих факторів, щоб визначити зону стійкості, сфера зміни несприятливих факторів повинна бути звужена.

Порівнюючи альтернативи між собою в межах одного інноваційного проекту або різних планів реалізації комплексів інноваційних проектів, поряд з інформацією про ефективність, економічні, соціальні та екологічні результати проекту, необхідно враховувати показники стійкості відповідного проекту щодо впливу несприятливих факторів.

Якщо проект за своїми економічними, соціальними та екологічними результатами кращий за інших і водночас характеризується високим рівнем стійкості, то його заслуговують на вибір для інвестування та реалізації.

З іншого боку, якщо проект (план) характеризується порівняно низьким економічним рівнем

соціальні та екологічні результати, а рівень стійкості до несприятливих факторів також низький, вибирати такий проект для інвестування та реалізації не доцільно.

Що стосується проектів, які мають високі показники з точки зору економічних, соціальних та екологічних результатів, але для яких характерний низький рівень стійкості до несприятливих факторів, слід бути обережним при виборі таких проектів. Залежно від ставлення до ризику, в таких випадках часто доцільно вибирати менш «ефективні», але більш стійкі до несприятливих факторів замість цих проектів. [17]

РОЗДІЛ 3 ВИЯВЛЕННЯ ТА АНАЛІЗ ФАКТОРІВ РИЗИКУ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

3.1. Оцінка економічного ризику пошуку цільових ринків

В даний час для більшості підприємств стає актуальним завдання аналізу споживчого ринку з метою виявлення потреб та уподобань споживачів та розробки на основі результатів аналізу та існуючих можливостей підприємства нової продукції, яка буде в попит і тому знайде продаж. Розробка нових товарів може йти як за рахунок вдосконалення вже виробленої продукції, так і шляхом впровадження у виробництво нових (у тому числі принципово нових) товарів. У той же час не тільки нові товари розглядаються як нововведення, але й нові способи продажу існуючих з метою розширення обсягів продажу та збільшення прибутку.

Одним з основних методів аналізу споживчого ринку є його сегментація, яка, будучи одним із найважливіших елементів маркетингових досліджень, спрямованих на виявлення можливостей розвитку ринку (включаючи інноваційні), тісно пов'язана з усіма їх напрямками. Тому точність і якість його реалізації багато в чому визначають точність пошуку виробника свого місця на ринку, від якого в кінцевому підсумку залежить його успішна робота, включаючи успіх виходу на ринок нової або модернізованої продукції.

Однак слід зазначити, що прийняття рішень, пов'язаних з переорієнтацією на нові товари, нові ринки збуту (їх сегменти або "ніші"), майже неминуче пов'язане з ризиком. Тому, приймаючи певні рішення, які спираються на результати дослідження ринку, необхідно всебічно проаналізувати можливі впливи факторів ризику, як залежних від підприємства (керованих чи внутрішніх), так і тих факторів, які не входять до його компетенції (некеровані або зовнішній).

Враховуючи викладене, необхідно розглянути питання кількісної оцінки ризику процесу аналізу ринку, використовуючи метод сегментації для пошуку варіантів інноваційного розвитку, щоб врахувати результати оцінки ризику при прийнятті рішень, в з метою розумного вжиття комплексу заходів, спрямованих на зниження ступеня ризику, тим самим збільшуючи ймовірність успіху підприємства на ринку.

Не завжди можливо використовувати традиційні підходи для кількісної оцінки ризиків, коли відомі ймовірності виникнення несприятливих подій та можливих результатів (сума збитків від реалізації інноваційної стратегії розвитку, заснованої на недостатньо виконаній структурі ринку та, відповідно, неправильній вибір цільових сегментів ринку або ринку в цілому), оскільки отримати таку інформацію досить складно. Це можна зробити лише за наявності статистичних даних про результати подібної роботи за порівнянних умов. Але ситуація може змінитися, і минулий досвід (як зазначалося вище) використовувати не завжди можливо. У цьому випадку доцільно використовувати підходи для кількісного визначення ризику в умовах неповної, неточної та суперечливої інформації. Один із цих підходів та методологія його застосування буде розглянуто нижче.

Аналіз ризику процесу аналізу ринку для виявлення ринкових можливостей для інноваційного розвитку проводиться поетапно за наступною схемою: причини ризику, можливі наслідки, фактори ризику (передумови, що збільшують ймовірність виникнення несприятливих подій).

1. Оцінка власних можливостей компанії:

а) Причини ризику: неадекватна оцінка можливостей виробництва та збуту нової продукції.

б) Можливі наслідки: важко або неможливо виготовити передбачуваний асортимент продукції у кількостях, визначених на даному етапі, із заданою якістю та в необхідний час, важко або неможливо довести нову продукцію до цільових споживачів, маркетингові труднощі.

в) Фактори ризику: необ'єктивний аналіз, заниження або переоцінка виробничих можливостей, низька кваліфікація фахівців, помилки в оцінці системи розподілу та розподілу.

2. Визначення принципів та факторів сегментації:

а) Причини ризику: невідповідність фактичної структури, розміру та поведінки цільового ринку прогнозованій та, відповідно, неадекватній стратегії виходу нових товарів на ринок.

б) Можливі наслідки: сегментація (структурування) ринку не дасть чіткого уявлення про структуру споживчого попиту, канали збуту, конкурентів тощо, внаслідок чого неправильний вибір цільових сегментів ("ніші" "ринок) можливий, товари не знаходять споживачів, невідповідність характеристик товару потребам споживачів; різко збільшуються витрати на вдосконалення досліджень та пересегментацію.

в) Фактори ризику: низька кваліфікація експертів, необ'єктивний аналіз та прийняття рішень, недостатня обізнаність при виборі принципів сегментації факторів, недооцінка конкурентів, ігнорування місцевих умов та традицій у регіонах споживання.

3. Побудова набору функціональних карт:

а) Причини ризику: невідповідність побудованих моделей реальній структурі, розміру та поведінці цільового ринку.

б) Можливі наслідки: функціональні карти не дають чіткого уявлення про структуру споживчого ринку; необхідні додаткові дослідження та, отже, витрати, щоб визначити цільові сегменти.

в) Фактори ризику: непослідовність у роботі між працівниками конструкторського, маркетингового та виробничого підрозділів, недостатня або неправильна обізнаність або низька кваліфікація працівників, безпосередньо задіяних у побудові моделі (інформація надходить від експертів, які визначають принципи та фактори сегментації).

4. Збір та аналіз інформації, що характеризує ринки збуту:

а) Причини ризику: прийняття рішень на основі невірної або недостовірної інформації про перспективи інноваційного розвитку.

б) Можливі наслідки: випуск неконкурентоспроможної продукції, випуск продукції, що не відповідає вимогам ринку, неадекватна стратегія виходу нової продукції на ринок.

в) Фактори ризику: вибір методу збору та аналізу інформації, який не відповідає цілям аналізу та можливостям підприємства, упередженість, порушення принципів репрезентативності при визначенні вибірки для аналізу, недостатня зібрана інформація, орієнтація на недостовірні джерела інформації, низька кваліфікація працівників, які збирають інформацію та її аналіз.

5. Виділення сегментів ринку та їх оцінка:

а) Причини ризику: невідповідність фактичної структури, розміру та поведінки цільового ринку прогнозованій та, відповідно, неадекватній стратегії виходу на ринок.

б) Можливі наслідки: аналіз ринку не дає чіткого уявлення про структуру попиту споживачів, канали збуту, конкурентів тощо, внаслідок чого можливий неправильний вибір цільових сегментів, товари не знайти споживачів, невідповідність характеристик товару споживчим потребам; різко збільшуються витрати на вдосконалення досліджень та пересегментацію.

в) Фактори ризику: низька кваліфікація працівників, які проводять аналіз, необ'єктивний аналіз та прийняття рішень, порушення методології проведення комплексного оцінювання сегментів на основі критеріїв та підбір цільових, недостатня якість (точність) визначення та оцінки сегменти ринку.

6. Вибір цільових сегментів та розробка пропозицій для прийняття управлінських рішень щодо варіантів інноваційного розвитку:

а) Причини ризику: неприйняття нового товару на ринок, затримка розгортання комерційного виробництва або неможливість його розгортання.

б) Можливі наслідки: втрата прибутку або банкрутство підприємства.

в) Фактори ризику: упущення, зроблені на попередніх етапах, упередженість, непередбачувана різка зміна економічної чи соціально-політичної ситуації тощо, що сталися між вибором цільових сегментів та випуском товару на ринок.

Таким чином, виділяється набір приватних ризиків (ризики окремих етапів) та основні фактори, що їх викликають.

Однак існує багато невизначеностей і, як наслідок, ймовірнісний характер впливу різних факторів ризику на кожному з етапів виявлення та обґрунтування можливостей інноваційного розвитку, необхідність врахувати вплив усього комплексу багатонаправлені фактори, які співвідносяться між собою різними способами, викликають значні труднощі при кількісному оцінці ризику.

3.2 Механізми нейтралізації ризиків на підприємстві

У процесі фінансової діяльності підприємство повинно враховувати фактори, що впливають на рівень ризику, оцінювати ризики, виявляти можливі втрати, пов'язані з ними. З цією метою необхідно розробити найбільш підходящі способи нейтралізації фінансових ризиків.

На рисунку 3.1 представлена система методів нейтралізації фінансових ризиків:

- відраза від ризику. Цей метод дозволяє повністю уникнути потенційних втрат, пов'язаних з фінансовими ризиками, однак, з іншого боку, він не дозволяє отримувати прибуток, пов'язаний з ризикованою діяльністю. Крім того, уникнути фінансового ризику може бути просто неможливо. Тому, як правило, цей метод застосовується лише до дуже серйозних і великих ризиків;

- ризик взяти на себе. Основна мета підприємства - пошук джерел необхідних ресурсів для покриття можливих втрат. У цьому випадку збитки покриваються з будь-яких ресурсів, що залишилися після настання фінансового ризику;

Рисунок 3.1 - Основні шляхи нейтралізації ризиків у діяльності підприємства [7]

- передача ризику здійснюється в певних сферах: передача ризику шляхом укладення договору факторингу; перенесення ризику шляхом укладення гарантійного договору; передача ризику постачальникам сировини; передача ризику через укладення обмінних операцій;

- страхування фінансових ризиків передбачає зобов'язання страховика щодо страхових платежів у розмірі повної або часткової компенсації за втрату доходу особи, на користь якої укладено договір страхування через такі події: припинення виробництва або скорочення виробництва внаслідок подій, зазначених у договорі; банкрутство; Несподівані витрати; невиконання договірних зобов'язань контрагентом застрахованої особи, яка виступає кредитором угоди; судові витрати здійснюються застрахованою особою; інші події;

- об'єднання ризиків. З метою мінімізації або нейтралізації фінансових ризиків підприємство має можливість зменшити власний ризик шляхом залучення інших підприємств для вирішення загальних проблем як партнерів;

- диверсифікація - один з найважливіших способів нейтралізації фінансових ризиків, дозволяє зменшити певні види фінансових ризиків: кредитний, депозитний, інвестиційний, валютний;

- хеджування загалом визначається як страхування ціни товару від ризику (для продавця небажаним падінням ціни для покупця є збільшення) шляхом подачі зустрічних валют, комерційних, кредитних та інших вимог та зобов'язань. Залежно від виду використовуваних похідних цінних паперів відповідно виділяється кілька видів хеджування фінансових ризиків:

- хеджування з використанням опцій;
- хеджування за допомогою ф'ючерсних контрактів;
- хеджування за допомогою операцій своп.

Підприємство також може мінімізувати фінансові ризики шляхом встановлення та використання внутрішніх фінансових стандартів у процесі розробки програми для певних фінансових операцій або фінансової діяльності підприємства в цілому [7].

3.3 Страхування ризиків в підприємницькій та інноваційній діяльності

Діяльність кожного підприємства в ринкових умовах пов'язана з великою кількістю ризиків. Страхування фінансових ризиків захищає підприємців від втрат через можливі непередбачувані негативні обставини та фактори, які перешкоджають досягненню цілей та отримання прибутку.

Як правило, страхування фінансових ризиків здійснюється у разі невиконання договірними зобов'язаннями контрагентами Страхувальника

через непередбачені обставини або невиконання, несвоєчасне виконання фінансових зобов'язань партнерами Страхувальника [21].

Страхування фінансових ризиків передбачає: відшкодування збитків, спричинених невиконанням або неповним виконанням підрядниками своїх зобов'язань; кожен страхувальник може скласти для себе договір страхування за власним бажанням; можливість самостійно обирати розмір страхового покриття; постійна фінансова стабільність та платоспроможність [21].

Організація може розраховувати на страхування за таких умов:

Досвід роботи, взаємодія без втрат з належним виконанням зобов'язань у попередні роки (загалом звітність піднімалася 2-5 років тому).

«Добре ім'я» контрагента, його задовільне фінансово-економічне становище.

Страхова сума, прийнятна для страховика (компанії не можуть сприймати занадто великий фінансовий ризик). Для кожної СК верхня межа цієї суми може бути різною.

Контрагент для забезпечення своїх зобов'язань повинен надати ліквідне заставу.

Наявність ліквідного застави, можливо, для багатьох, є найбільш проблематичним серед вимог страхових компаній. Дійсно, для того, щоб страхувати свій фінансовий ризик, вам потрібно переконати контрагента надати страховику ліквідну заставу. Якщо його немає, компанії відмовляються брати фінансові ризики. Крім того, встановлюється досить висока страхова франшиза (частка не підлягає поверненню при сплаті страхової суми), в деяких випадках вона може досягати 15 відсотків.

Такі досить жорсткі вимоги пояснюються однаково суворим економічним кліматом нашої країни, а також характером фінансових ризиків. Деякі характерні ознаки переводять їх у ранг тих, хто не застрахований. Адже класичний страховий випадок має бути наділений двома властивостями - випадковістю та ймовірністю, тобто не повинен залежати від чиєїсь волі чи бажання. Що стосується фінансових ризиків, то все зовсім інакше - предмет

договору має можливість безпосередньо впливати на ймовірність страхового випадку. Наприклад, може бути змова між страхувальником та контрагентом або знущатися з страховим випадком з метою отримання додаткових вигод. Єдиний спосіб вирішити такі випадки для страховиків - це поводження з «поважними» компаніями, які цінують їх імідж та ретельний аналіз самої операції, ризиків, які супроводжують її, клієнта та його контрагента, а також формування умови договору таким чином, щоб нейтралізувати вплив суб'єктивного чинника.

До фінансових ризиків, які можуть бути застраховані, належать: ризики, пов'язані з банківськими кредитами (насамперед споживчими, а також іпотечними, договірними, цінними паперами тощо); товарні позики; інвестиції; видані (прийняті) гарантії. Також до фінансових ризиків належать депозитні, валютні, інфляційні та деякі інші ризики.

Окремою галуззю, яка сьогодні є найбільш розвиненою з точки зору страхування фінансових ризиків, є кредитування споживачів (позики фізичним особам). Досить великий страховий пакет, який має майже кожен банк, є для страхових компаній набагато цікавішим, ніж окрема страховка. Тут працює класична схема - страховик бере на себе певну суму зобов'язань щодо компенсації втрат своїх клієнтів, за що отримує певну плату (за вказаними ставками в межах 2-7% взятих на себе зобов'язань).

В Україні втрати при страхуванні фінансових ризиків (відношення платежів до платежів) становлять близько 4-5% [19].

На відміну від самострахування, коли джерелом формування фінансових ресурсів для покриття потенційних втрат є виключно внутрішні ресурси підприємства, страхування фінансових ризиків за участю страхової компанії передбачає передачу всього фінансового ризику підприємства або його частини за певну плату (страховий внесок) на обслуговування до спеціалізованої фінансової установи - страхової компанії. У такій ситуації фінансові ресурси страхової компанії є джерелом покриття збитків підприємства внаслідок несприятливих умов (страховий випадок).

Нині практика страхування фінансових ризиків включає: страхування заборгованості за кредитом (страхування депозитів, страхування відповідальності компаній-позичальників, страхування експортного кредиту, страхування дебіторської заборгованості, несвоєчасна сплата відсотків за кредитами, несплата лізингових платежів); страхування доходу від виробничої та господарської діяльності (страхування банкрутства підприємств, страхування доходів від бізнесу, страхування прибутку підприємства, страхування доходу підприємства, несплата рентних платежів, страхування від безробіття); страхування ризику від незаконного застосування фінансових санкцій державними податковими інспекціями; страхування біржових операцій (страхування комісійних брокерських фірм, страхування неплатежних ризиків від комерційних операцій, страхування операцій з цінними паперами).

Перелік фінансових ризиків може відрізнятися, оскільки він визначається низкою умов, основними з яких є:

1. Можливість страхувати цей вид ризику. Незважаючи на те, що законодавство не перешкоджає страхуванню майже всіх фінансових ризиків підприємства, ринок страхових продуктів у цьому сегменті дуже обмежений. Це обмеження страхування пов'язане з непередбачуваною ймовірністю страхового випадку на певні фінансові ризики в умовах нестабільного економічного розвитку країни на тлі проведення агресивної фінансової політики окремими підприємствами. Тому, визначаючи можливості страхування своїх фінансових ризиків, підприємство повинно визначити доцільність такого страхування з урахуванням страхових продуктів, пропонованих на ринку.

2. Наявність у підприємства страхового відсотка. Він характеризується фінансовим інтересом компанії до страхування своїх індивідуальних фінансових ризиків. Такий інтерес визначається складом фінансових ризиків підприємства, можливістю їх нейтралізації за допомогою

внутрішніх механізмів, вірогідністю виникнення ризикової події, розміром можливої шкоди тощо. Розрізняють повні та часткові страхові інтереси.

Повний страховий відсоток підприємства визначає його потребу у відшкодуванні страховиком всієї суми фінансових збитків, які були спричинені внаслідок страхового випадку. Іншими словами, повна страховий інтерес відображає потребу страховика забезпечити повне страхове покриття для цього виду фінансового ризику.

Частковий страховий інтерес підприємства визначає його потребу у відшкодуванні страховиком лише певної частки фінансових збитків, які будуть понесені в разі настання страхового випадку. Ця форма страхового відсотка пов'язана з можливістю використання підприємством внутрішніх механізмів нейтралізації певних фінансових ризиків, вплив яких, однак, не усуває повністю негативних фінансових наслідків.

Наявність на підприємстві повного або часткового страхового інтересу визначає необхідність добровільного доступу до послуг страховиків у пошуках страхового покриття на певні види фінансових ризиків.

3. Неможливість повністю компенсувати фінансові втрати за рахунок власних фінансових ресурсів. Ця умова є основоположним у формуванні страхового інтересу підприємства. Відповідно до цієї умови, страховий захист необхідний, насамперед, фінансові ризики підприємства, класифікуються як катастрофічні. У деяких випадках потреба в страхуванні визначається високою концентрацією на підприємстві фінансових ризиків критичної групи через певні фінансові операції з підвищеним рівнем прибутковості та, як наслідок, ризиком.

4. Висока ймовірність фінансового ризику. Ця умова визначає необхідність страхового покриття підприємства за певними видами ризиків прийнятних та критичних груп, якщо неможливо повністю їх нейтралізувати за допомогою внутрішніх механізмів. У цьому випадку в компанії зазвичай виникає лише частковий страховий інтерес.

5. Неможливість передбачити та керувати ризиком всередині підприємства. Відсутність досвіду чи достатньої інформаційної бази іноді не дозволяє нам визначити ймовірність виникнення ризику за окремими фінансовими ризиками всередині компанії, обчислити можливий фінансовий збиток. Навіть якщо фінансовий ризик чітко визначений за типом, але його рівень не визначений, це позбавляє фінансового аналітика можливості ефективного управління ним, насамперед вибору альтернативних способів нейтралізації його за допомогою внутрішніх механізмів. У цьому випадку найкращим рішенням управління стане передача фінансового ризику страховику.

6. Прийнятна вартість покриття страхування ризику. Якщо вартість страхового захисту не відповідає рівню фінансового ризику чи фінансових можливостей підприємства, від нього слід відмовитися, посилюючи захист завдяки внутрішнім механізмам нейтралізації. У деяких випадках, якщо неможливо здійснювати зовнішнє страхування та неплатоспроможність внутрішніх механізмів нейтралізації фінансових ризиків, необхідно повністю відмовитися від здійснення відповідних фінансових операцій.

ВИСНОВКИ

У будь-якій інноваційній діяльності завжди існує небезпека, що впливає із специфіки певних господарських операцій. Ризик втрати прибутку або несподіваного збільшення витрат є комерційними ризиками. Комерційний ризик означає невизначеність можливого результату, невизначеність цього результату. Невід'ємною частиною комерційних ризиків є фінансовий ризик. Вони пов'язані з можливістю втрати певних грошових сум або їх нестачею [15].

Управління інноваційними ризиками підприємства - одне з найважливіших функціональних завдань управління фінансами. На практиці ця сфера управління інноваціями в основному виділяється на конкретну сферу управління фінансами - управління ризиками [14].

Управління ризиками - це система управління ризиками та відносинами, що виникають у процесі цього управління, і поєднує стратегію та тактику управлінських дій [24].

Політика управління інноваційними ризиками є частиною загальної стратегії підприємства, яка полягає у розробці системи заходів щодо нейтралізації можливих негативних фінансових наслідків ризиків, пов'язаних із впровадженням різних аспектів інновацій.

Формування та реалізація політики управління інноваційними ризиками передбачає реалізацію таких основних заходів:

1. Визначення окремих видів ризиків, пов'язаних з інноваційною діяльністю підприємства. Процес виявлення певних видів ризиків передбачає виділення систематичних та несистемних видів ризиків, характерних для інноваційної діяльності підприємства, а також формування спільного портфеля інноваційних ризиків, пов'язаних з діяльністю підприємства .

2. Оцінка широти та достовірності інформації, необхідної для визначення рівня інноваційних ризиків.

3. Вибір та використання відповідних методів оцінки ймовірності виникнення ризику для певних видів інноваційних ризиків.

4. Визначення розміру можливих фінансових втрат при виникненні ризикової події для певних видів інноваційних ризиків. Сума можливих фінансових втрат визначається характером проведених операцій, обсягом активів (капіталу), що беруть участь у них, та максимальним рівнем амплітуди коливань доходів для відповідних видів інноваційних ризиків.

5. Вивчення факторів, що впливають на рівень інноваційних ризиків підприємства. У процесі дослідження фактори поділяються на об'єктивні (зовнішні фактори) та суб'єктивні (внутрішні фактори).

6. Встановлення гранично допустимого рівня інноваційних ризиків для окремих операцій та видів інноваційної діяльності. Цей рівень встановлюється в контексті окремих інноваційних операцій з урахуванням відповідного менталітету керівників та фінансових менеджерів підприємства (їх схильність до здійснення консервативної, помірної чи агресивної інноваційної політики щодо певних видів інноваційної діяльності).

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс] : Закон України від 04.07.2002 р. № 40–IV. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Дем'яненко І. В. Інвестиційно-інноваційний чинник економічного зростання / В. Дем'яненко, А. Буряк// Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №11. – С. 3-11.
3. Задорожний В. П. Інноваційна діяльність в системі інвестиційної політики України / В. П. Задорожний // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – лютий (№4). – С. 26-29.
4. Івченко І.Ю. Економічні ризики: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2011. - 304 с.
5. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним ризиком: проблеми, концепції, методи: навч. посібник / С. М. Ілляшенко. – Суми: Універс. кн. – 2013. – 278 с.
6. Інноваційний розвиток промисловості України / О.І. Волков, М.П. Денисенко, А.П. Гречан та ін.; Під ред. проф. О.І. Волкова, проф. М.П. Денисенка. – К.: КНТ, 2006. – 648 с.
7. Крупка. Я.Д. Варіанти обліку інноваційних процесів на підприємстві // Бухгалтерський облік і аудит. – 2014. – №5.
8. Колосова Т.В. «Забезпечення стійкого розвитку підприємства на основі підвищення його інноваційного потенціалу» - ГОУ ВПО НДАБУ. 2011 рік
9. Лаврентів Л.В., Фурдас Б.В. Аналіз законодавчого забезпечення діяльності технопарків: податкові аспекти // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2007. – № 576. – С. 159-164.
10. Лук'янова В.В., Головач Т.В. Економічний ризик: Навч.посіб. - К.: Академвидав, 2010. - 464 с.

11. Микитюк П.П. Інноваційний менеджмент. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 400 с.
12. Микитюк П. П. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / П. П. Микитюк. – К. : Центр навчальної л-ри, 2015. – 400 с.
13. Петруня Ю., Брижаний В.. Фінансово-інвестиційні ризики суб'єкта підприємницької діяльності – інвестора // Вісник ТАНГ. – 2005. – №5-1. – С. 197-202.
14. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління: Навч.посіб./ А.В. Шегда, М.В. Голованенко; за ред. А.В. Шегди. – К.: Знання, 2008. – 271 с.
15. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібник / Г. В. Савицька. – 3-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2012. – 668 с.
16. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посіб. – К.: ІВЦ “Видавництво «Політехніка»”, 2014. – 200 с.
17. Харів П. С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів / П. С. Харів. – Тернопіль: “Економічна думка”, 2013. – 326 с.
18. Чернобаев. В.В. Напрями державного регулювання ризиковості інноваційної діяльності інвесторів // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2016. – № 2(16). – с. 51-53.
19. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 454 с.
20. Kahneman D. The Big Idea: Before You Make That Big Decision / D. Kahneman, D. Lovallo, O. Sibony // Harvard Business Review. June 2011. <http://hbr.org/2011/06/the-big-idea-before-you-make-thatbig-decision/ar/1>.
21. Lovallo D. The case for behavioral strategy / D. Lovallo, O. Sibony // McKinsey Quarterly, March 2010, p. 1–16.
22. Lawson E. The psychology of change management / E. Lawson, C. Price // McKinsey Quarterly, Special edition: the value in organizations, 2003, p. 30–41.
23. Frederick Sh. Cognitive Reflection and Decision Making / Sh. Frederick // Journal of Economic Perspectives, 2005. – 19(4). – P. 25–42.

24. Yudkowsky E. Cognitive biases potentially affecting judgement of global risks / E. Yudkowsky // *Global Catastrophic Risks*, eds. Nick Bostrom and Milan Cirkovic. 2008. P. 91–119.